

היום נלמד בעזרת ה':

סוכה דף לה

'עץ מאכל': הכוונה עץ שאוכלים אותו בעצמו (מלבד הפירות). וזהו עץ הפלפלין. מפסוק זה למדנו: א. שבארץ ישראל יש אפילו פלפלין. ב. שפלפלין נחשבים 'עץ' לעניין איסור ערלה. (הערה: אין הכוונה ל'גמבה' שאינה גדילה על עץ).

היכי נעביד: אי אפשר לקחת את פרי הפלפלין למצות ארבעת המינים באופן טכני, בגלל קטנותם של הפירות (שהם גרגירי הפלפל).

אל תקרי 'הדר' אלא 'הדיר': מלשון 'דיר' צאן. הגמרא מבארת שהמיוחד בעץ האתרוג שפירותיו נשארים בו משנה לשנה, כך שכאשר מגיעים הפירות החדשים הקטנים, עדיין נמצאים על העץ הפירות הגדולים משנה שעברה. דבר זה דומה לדיר צאן שנולדים בו בהמות קטנות ליד גדולות.

דבר שדר באילנו משנה לשנה: 'הדר' מלשון 'דירה'. דעה זו מפרשת באותו עיקרון כמו הדעה הקודמת.

כתותי מכתת שיעוריה: מכיוון שהאתרוג הזה עומד לשריפה מתבטלת לו חשיבות 'השיעור' שלו. והרי לאתרוג חייב להיות שיעור מינימאלי, אך כאמור לאתרוג כזה אין שיעור.

לפי שאין בה התר אכילה: ערלה אסורה באכילה, ובאתרוג כתוב 'ולקחתם לכם' - שיהא ראוי לכם בכל צורות ההנאה.

לפי שאין בה דין ממון: ערלה אסורה בהנאה, ובאתרוג כתוב 'ולקחתם לכם' - שלכם, אך כאמור ערלה אינה נחשבת לרכוש של האדם.

קא סלקא דעתיה: בתחילה סברה הגמרא שהדעות חולקות זו על זו לגמרי. ואם כן הנפקא מינה ביניהם היא: מעשר-שני וטבל. מעשר שני נאכל בירושלים אבל הוא 'ממון גבוה' - לדעת רבי מאיר. ונמצא שיש בו התר אכילה אבל אין בו דין ממון. מאידך טבל אסור באכילה ומותר בהנאה, נמצא שאין לו התר אכילה אך יש בו דין ממון.

(המשך בדף הבא ↓)

תרומה טמאה: אסורה באכילה לכהן, אבל מותר לו להנות ממנה על ידי השתמשות בה כחומר בעירה.

אלא בהיתר אכילה כו"ע לא פליגי: המחלוקת היא האם צריך בנוסף להתר אכילה גם דין ממון או לא. הנפק"מ היא: האם אתרוג של מעשר שני כשר. כי כאמור מעשר שני יש לו התר אכילה אך לא דין ממון (אליבא דרבי מאיר הסובר שמעשר שני הוא ממון גבוה).

תסתיים דרבי אסי: אם נסכם את מה שלמדנו עד עכשיו: למאן דאמר שאתרוג לא צריך דין ממון אלא רק התר אכילה - נמצא שאתרוג של מעשר שני כשר לכולי עלמא. אבל למאן דאמר שצריך גם דין ממון - נמצא שאתרוג של מעשר שני כשר רק לרבנן ולא לרבי מאיר. (והמשנה שלנו תתפרש לדעת רבנן בלבד).

לפי זה יוצא שרבי אסי הוא בעל הדעה שאתרוג צריך גם דין ממון. שהרי הוא אמר שלדעת רבי מאיר אתרוג של מעשר שני פסול.

בשלמא עיסה כתיב 'ראשית עריסותיכם': ללמד שצריך שהעיסה תהיה שלכם, ומכיון שלדעת רבי מאיר מעשר שני ממון גבוה הוא - עיסה של מעשר שני פטורה מהחלה.

אתיא לחם לחם: לומדים מצה מחלה ב'גזירה(=מילה) שווה'. כמו שבחלה צריך שתהיה שלכם כנ"ל, כך גם במצה.

לימא מסייע ליה? היא היא!: כלומר ודאי שיש כאן סיוע לדברי רב אסי שלדעת רבי מאיר עיסה של מעשר שני פטורה מחלה, ומדוע הגמרא מציגה את זה כספק?

הגמרא מתרצת שיש להסתפק האם כמו שלענין חלה פטורה ממעשר-שני כי אין בה דין ממון, ואם כן הוא הדין באתרוג (ומצה הנלמדת מחלה) כנ"ל. או שדווקא בחלה שהתורה הדגישה פעמיים 'עריסותיכם' אם אין בה דין ממון פטורה, אבל באתרוג שנאמר בו רק 'לכם' כן יהיה כשר ממעשר-שני, מכיון שיש בו התר אכילה אפילו שאין בו דין ממון - עדיין הוא נחשב 'לכם'.

למדנו במשנה לעיל שלכתחילה לא יטול אתרוג של תרומה טהורה. הגמרא מבארת מדוע:

מפני שמכשירה לקבל טומאה, כלומר שהיו שורים את אגודת הלולב במים, וכשהאגודה הרטובה נוגעת באתרוג הרי שאף האתרוג נרטב ובכך הוא נעשה מוכשר לקבל טומאה, ואסור לגרום טומאה לתרומה.

(המשך בדף הבא ↓)

מפני שמפסידה, כלומר שקליפתו החיצונה של האתרוג נמאסת במשמוש הידים, ואסור להפסיד תרומה.

שקרא עליה שם חוץ מקליפתה החיצונה: שכשהפריש תרומה מהאתרוג אמר שכל האתרוג יהיה תרומה חוץ מקליפתו החיצונה.

למדנו במשנה לעיל שאם נטל אתרוג של תרומה כשר. הגמרא מבארת מדוע:

1. לפי שיש לאתרוג הזה היתר אכילה לכהן, ואף ישראל יוצא בו ידי חובה אם לקחו מכהן, לפי שהוא יכול להאכילו לבן בתו הנשואה לכהן.

2. לפי שיש לאתרוג הזה דין 'ממון', שכהן יכול לקדש בו את האשה, ואף ישראל שקיבלו מכהן יכול לקדש בו את האשה או למוכרו לכהן והדמים שלו.

למדנו במשנה לעיל שבית שמאי פוסלים אתרוג של דמאי (= שנלקח מעם הארץ וספק האם הוא מעושר) ובית הלל מכשירים:

טעמם של ב"ה - כיון שאם הוא היה מפקיר את נכסיו הוא היה עני והיה מותר לו לאכול דמאי (= מעיקר הדין מותר לאכול דמאי משום שרוב עמי הארץ מעשרים, אלא שרבנן גזרו לאסור, והם לא גזרו על עניים), לכם גם כעת למרות שהאתרוג אסור באכילה הוא נחשב "לכם" (= "ולקחתם לְכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר...").

אכסניא: החיילים של המלך שמזונותיהם מוטלים על בני המדינה, ואף עליהם לא גזרו רבנן לאסור אכילת דמאי.

למדנו במשנה לעיל (שלכתחילה לא יטול אתרוג של מעשר שני), ואם נטל כשר. הגמרא מבארת מדוע:

לדעת הסובר שאתרוג של ערלה פסול מפני שאין בו היתר אכילה, הרי שאתרוג של מעשר שני יש בו היתר אכילה (בירושלים) וא"כ משנתינו שמכשירה היא כדברי הכל, שאפילו רבי מאיר הסובר שמעשר שני הוא ממון גבוה מודה שכשר, לפי יש בו היתר אכילה והוא נחשב "לכם".

ולדעת הסובר שאתרוג של ערלה פסול לפי שאין בו דין 'ממון', הרי שמשנתינו היא כדעת רבנן הסוברים שמעשר שני ממון הדיוט הוא, אבל לדעת ר"מ הסובר שהוא ממון גבוה פסול.

למדנו במשנה לעיל שאתרוג שעלתה בו חזית (= כמין אבעבועות דקות) על רובו פסול. ואם עלתה על מיעוטו כשר:

חוטמו: המקום הגבוה שבאתרוג שמשם מתחיל השיפוע לרדת לצד ראשו. ואם עלתה שם חזית אפילו משהו פסול, לפי ששם היא נראית לעינים יותר משאר מקומות.

למדנו במשנה לעיל שאתרוג שניטלה פטמתו פסול:

רבי יצחק בן אלעזר היה שונה במשנה במקום "ניטלה פטמתו" - "ניטלה בוכנתו", לפי שראש האתרוג חד ועשוי כבוכנא. (לפי פירוש א' ברש"י ד"ה תני רבי יצחק. וראה שם שפירש באופן נוסף).